

Mindent meggondoltunk, mindent megfontoltunk?

Még egyszer az akácról, pro és kontra

Nagy Imre – tudományos munkatárs, NAIK-ERTI

Munkahelyem, a NAIK-ERTI az Akác-koalíció tagjaként, egyben az akácnevelés és ültetvényeszerű fatermesztés egyik talán meghatározó kutató intézeteként érintett a kérdéskörben. Amellett személyem is megszólítottatt, ebből következően szükségesnek érzem rávilágítani a témakör jelentőségére, előremutatva a lehetséges és szükséges megoldások irányába is (Vitaforumot tartottak Sopronban, Gribek Dániel, Erdészeti Lapok 2014. áprilisi szám). Az akácgazdálkodás közgazdaságtanával korábban már foglalkoztam az Erdészeti Lapok hasábjain. Azt követően számos személyes megkeresést, kritikát és elismerést is kaptam. (Áldás és átok(?), akácosságok és vágáskoruk, 2013. október). Mindkettőt köszönöm.

Az EU új pénzügyi ciklusa agrárgazdasági jogi környezetének kialakításakor merült fel az akác mint idegenhonos és intenzíven terjedő faj „tiltólistás” szerepeltetése, amely érthető módon az unión belül leginkább érintett Magyarország gazdálkodói között váltott ki heves reakciót és hozta létre az Akác-koalíciót. Természetesen azonnal ránk ült a „turáni átok”, csatazajtól hangos a szakma és sajtója.

Az Erdészeti Lapok 2014. áprilisi számában megjelent egy írás „A X. Aktuális Flóra- és Vegetációkutató Kárpát-medencében nemzetközi konferencia állásfoglalása a fehér akác bazai megűléseivel kapcsolatban”. Erről azért van mondanivalóm, néhány témakörnek kijelentő módja és a körítés, a vitaforum igényli a kérdőjelek kírását. Mindenekelőtt le kell szögezni, hogy a vitaforum hangulata és megállapításai a kiadott állásfoglalást összességében nem támasztották alá. Egyáltalán nem volt konszenzus, pláne nem volt a demokrácia elemi fokmérője, bárminemű szavazás. Volt véleménynyilvánítási lehetőség, éltünk is vele. Az állásfoglalás előre elkészült, kézhez kaptuk és a vitaforumon elhangzott kétségek ugyan valamelyest módosították a végső változatot, de annak összegzése számomra mégis megkérdőjelezhető.

Az állásfoglalást pontokba szedték, így az elemzést is akként ildomos végigvinni. A készítőik mindjárt az első gondolatban elismerik az akác hazai erdőgazdálkodási jelentőségét, de azzal, mint közismert ténnyel nem kívánnak tovább foglalkozni. Már elnézést, de a

legnagyobb térfoglalású fafajunkról van szó! (Az Országos Erdőállomány Adattár 463 ezer ha redukált területet tart nyilván, ami a teljes borítás 24%-a.) Jelenünk és jövőnk a két rövid vágásfordulójú fafajunkkal (klóncsoportunkkal), az akáccal és nemesnyárrakkal történő gazdálkodás, mégpedig a jelenleginél sokkal céltudatosabb és intenzívebb módszerekkel. Persze nem biztos, hogy ezeket kizárólagosan erdőként kellene nyilvántartani. Lássuk befára, ipari és tűzifára többek között az alacsony erdősűrűségünk miatt is égetően szükségünk van!

Egyetértek azzal, hogy az akác terjedése felvet ökológiai problémákat. Valamirevaló erdősz nem mehet el szó nélkül amellet a tény mellett, hogy pl.

a zalai bükkösök zártkerthez csatlakozó állományaiba folyamatos a betelepülés. Ezzel együtt, a második megállapítás egyetlen felkiáltójele, miszerint a rendszerváltás után 200 ezer ha-ral nőtt az akác területe, számomra inkább pozitív előjelű, bár kétlem, hogy a szerkesztők is annak szánták. Ha nincs akác és nemesnyár, akkor nincs a rendszerváltást követő nagyszabású erdőtelepítési program sem. Azt a magánszektor valósította meg, az pedig nem tud és közgazdasági értelemben helyesen nem is akar 100 éves vágásfordulóiban gondolkodni. Persze van még más ok, mert az 1/3 részt mageredet csak ~155 ezer ha keletkezésére ad magyarázatot. Van még 45 ezer ha, ami részben az erdészeti jogszabályalkotás és az igazgatás gyengesége, mert kellő támogatás és következetes számonkérés esetén „csendben” és következmények nélkül nem akácossodhatott volna el számottevő és főleg rendezetlen más főfafajú fiatalos. (Ezt a problémát a 2009. évi XXXVII. tv. jórészt rendezte, mert a 7. § (3) bekezdése erre már nem ad módot.) Mindent azért ne vegyen a szakma magára, a magyar legelőn tartott állatállomány megtizedelődése, valamint az EU-csatlakozásig ugyancsak alacsonyán tartott szántóföldi támogatások okán felhagyott legelőkön és ugárokon a 10 évenkénti körzeti erdőtervezés ezt a fajtát találja meg leginkább „erdőként”. Az akác csak a dolgát végzi, ha van hiba, az bennünk van.

Az akác tényleges mennyiségét nem látjuk tisztán, mert az Országos Erdőállomány Adattár nem szerepelteti a szabad rendelkezésű erdők (benné tömegesen egykori zártkertek és önerős er-

Túlgyéritett és csúcscsárádó idős akácok

Leszakadó löszfal az erdő batárán

Az erdő talajvédelmi jellege egyértelmű

dőtelepítések) fajajait, ami jórészt szintén akác. Nem területesedik számos akác facsoport, hagyásfa és az adattárból 2009 óta kiejtett 0,5 ha-nál kisebb, önálló és elkülönült földrészleten található akácos, ami legfeljebb faj nélküli fásításként jelenik meg. Nyoma sincs a kiritkuló homoki tölgyesek akác cserjeszintjének és sorolhatnám tovább. Ott lehet az akác akár 6-700 ezer ha-on is.

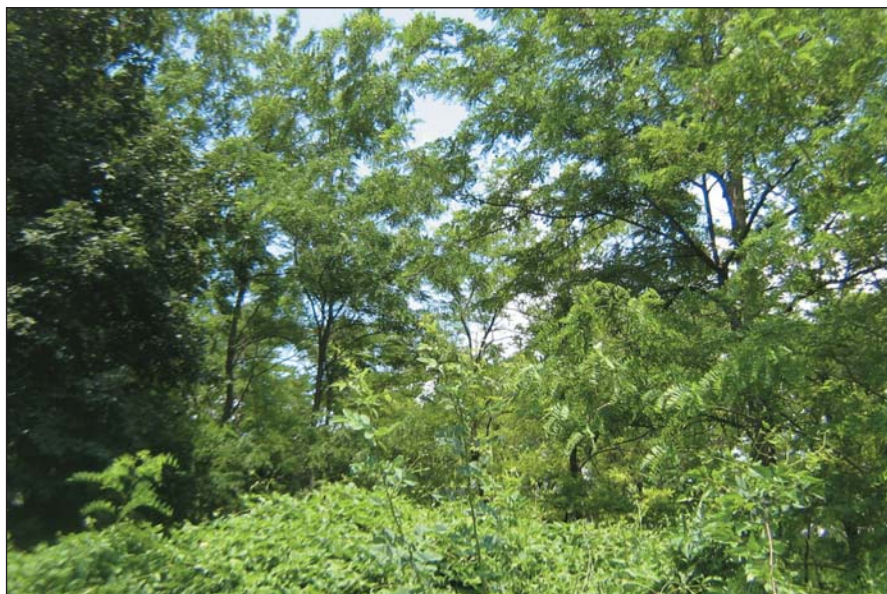
Az állásfoglalás pontokba szedett részeinek többségével, főleg az 1. pontban megfogalmazottal, akár egyet is lehet érteni. (Az akác tényleg vitális és „karbantartás nélkül” legalábbis időszakosan képes nyomulni.) Mindnyájan egy szakmát művelünk, legfeljebb másként értékeljük ugyanazokat a jelenségeket és tényeket. Persze nem mindegy, hogy melyik széken ülünk. Az üléspont-álláspont szlogen közismert és már elpufogatott frázis, de mint minden ilyen, valós tartalmú is. Felfigyelhetünk arra a tényre, hogy akáccal baja inkább a kutatóknak, az igazgatásnak, az elméleti szakembereknek és a civil zöld

szféra jól-rosszul tájékozódott szereplőinek van. A tényleges gazdálkodói kör, aki naponta oszt-szoroz, mérlegel, ráfordít és hozamol, kifejezetten akácpárti. Lehet rólunk mondani, hogy rövid távon gondolkodunk és csak a saját zsebünkön keresztül látjuk a világot, de nekünk ez a dolgunk és engedjessék meg, ebből a józan szemléletű gazdálkodásból élünk mindnyájan, beleértve az ellenzőket is!

A 2. pont értékeli az akácosokat ökológiai szempontból. Benne igen hangsúlyosan a fajszegénységüket, uniformizmusukat. A vitafórum első előadásában fő állománytípusonként bemutatták a természetességi állapotokat. Nem meglepő, hogy az akácos az oszlopdigramon ugyancsak alulnézetből kacsintgat egy elegyes bükkösre. Hiányoltam azonban, hogy az akácot a telepített szántók élővilágával nem hasonlították össze. A szántóföldi növénytermesztés egy fajban gondolkodik, és tény, hogy a kártevők és kórokozók a sablonos növénytermesztés követke-

tében nagy faj- és egyedszámban megjelennek, de ne tekintsük pozitív elemnek a vetésfehérítő bogarakat, vagy a gabona rozsdagombáját. Az ökológiai elemek valós pénzügyi értékelésével még adós a szakma, annak során viszont kötelességünk kimutatni a szántóföldi kiváltó akácgazdálkodás ökológiai értéktöbbletét is, beleértve a környezetterhelés csökkenését a vegyszer- és műtrágyahasználat elhagyása következtében. Még nem tudok olyan vízről, aminek nitrit- és nitráttartalmát akácos növelte volna. A kijuttatott vegyszerek csökkentése talán ellentételezi a 3. pontban hangsúlyosan említett, az akác visszaszorítására felhasználható növényvédő szerek mennyiségét, mégpedig többszörös nagyságrendben.

Különösen érdekes a 4. pont megállapítása, miszerint az akác egymás utáni sarjzatata az állományok degradációját okozza. Amennyiben ez így van, akkor minden rendben, mert az akáckérdést hosszú távon maga az akác fogja rendezni. Mindenesetre úgy vélem, hogy a kérdéskör komoly vizsgálatával még adósok vagyunk. Nem választódik el, hogy a leromlás mennyiben a szakszerűtlen sarjzatata következménye (láttam bőven példát a látványos feljavulásra is), gyermekcipőkben jár az erdészeti virológia (a pillangós szántóföldi növényekről a vírusvektor levéltetvek a dohány mozaik vírust átviszik az akácra). Sajnálatosan túlkorosítjuk a fafajt, túl magasak a vágáskorok (tervezve ~ 36 év, végrehajtva ~ 40 év, gazdaságilag optimális átlagosan 20 év). Arról se feledkezzünk meg, hogy a 150 ezer ha mageredeten még 100-200 évünk van a leromlási folyamatra. A jelenség vizsgálata fontos, akár abból a megközelítésből is, hogy 20 éves vágásfordulóú és intenzíven kezelt akácültetvények megismétlése között beállított 5 éves mezőgazdasági művelés megoldja-e a problémát.

Kiritkuló, túlkoros akácos

Azonnal véghasználni kellene

Különösen érdekesek az 5. pontban foglaltak, „az akácosok termőhelyének 93,7%-a természetes erdő termőhely”. Erdő az, amit a köznyelv erdőnek hív és a jogszabályok annak deklarálnak. Nálunk így van, másutt meg máshogy van (pl. mediterrán vidékek). Magyarországon a kettő nincs összhangban. Az erdőssztyep neve szerint és valójában sem erdő. Ebben a klímában ~ 150 ezer ha akácosunk áll valami helyett, ami esetleg 30-50% fás borítású, akár fehér nyáras-borókás legelő. Mármost az lenne, ha bírnánk kellő számú legelő állattal. Az erdész az az ember, aki minden üres m²-re azonnal egy csemetét álmodik, ha ésszerű, ha nem. Biztos, hogy ez helyes megközelítés?

Nekem legjobban az Evt. 5. § 12. pontja tetszik. Szabad értelmezésében: a felnyíló erdő az az erdő, ami nem erdő (liget, sztyeplfoltok).

A többi klímában fekvő ~ 300 ezer ha akácos pedig lehet, hogy egykor akár kitűnő erdő termőhelyen áll, de különösen a lösz alapkőzetten kifejlődött, majd az emberi tevékenység során degradálódott csonka talajainkon az akác-sarjzatát a vízerózió megelőzésének egyetlen biológiai fegyvere. A vízeróziót műszaki megoldásokkal csak lehetetlen költségfordítással és kétséges sikerrel állíthatjuk meg.

A 6-9. és a 11. pontban foglaltakkal nem kívánok foglalkozni, mert azt, ugyan nem teljesen érdelemmentesen, de korrekt módon részben magyarázta, részben cáfolta a lapszámomban megjelent két másik állásfoglalás, cikk. (*Az Alföldi Erdőkért Egyesület Véleménye – Sódar Pál elnök, Mi is a felelőtlenség akác-ügyben? – Támba Miklós, MEGOSZ alelnök*). A „Nótáskönyv az akácsról a MEGOSZ kiadásában” pedig bájosként értékelhető, színes megközelítés, érzelmi többletet ad annak, aki az akácban hisz.

Erdészeti ökonómiával foglalkozva azonban nem mehetnek el szó nélkül a 10. pont megállapításai mellett (gazdaságtalan akácosok, legalább 35%-ban más fajokkal jobb produktum érhető el), és néhány gondolat illeti – az egyébként józan megközelítésűnek értékelhető – dr. Szmorad Ferenc és

dr. Tímár Gábor, általam tisztelt kollégák „Az akáckérdésről tényszerűen” cikkét is.

Az Országos Erdőállomány Adattár és a NÉBIH Erdészeti Igazgatóságának mérlegadatai szerint az akác a faállománnyal borított terület 24%-án díszlik, de minden ellenzője azonnal megjegyzi, hogy az élőfakészletnek mindössze 13,5%-át adja. Majd meglepődnek, mert a kitermelt faanyag 23,2%-át mégis a fajaj teszi ki.

Lépjünk már túl a kizárólagos mutatóként értékelt m³/ha-on! Az akác fiatal korfoka jelentős, az átlagosan tervezett 35,6 éves vágásforduló pedig az országosan minden fajjal átlagából számított 56(?) évnek mindössze 64%-a.

A 110 éves vágásforduló jó tölgyes bármely mutatója (élőfakészlet, átlagnövedék, összfatermés) csak egymást követő három akác vágásforduló összesített számaival vethető össze!

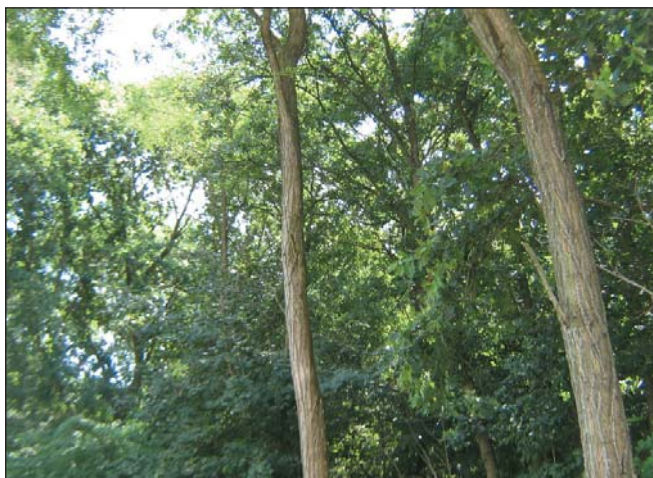
A másik nagyon kifogásolható megközelítés, amikor pusztán a véghasználati m³/ha értékek összehasonlításából vonnak le az akácra nézve negatív eredményt. Elsősorban a gyenge termőhelyeken, főleg az Alföldön, a favoritként tekintett őshonos szürke nyár javára. 1 m³ légszáraz akác nem egyenlő 1 m³ légszáraz szürke nyárral, és nem csak hasznosíthatóságában haladja azt meg. SZNY (RNY, FRNY) p₁₂ légszáraz sűrűsége ~ 450 kg/m³, az akác átlaga 770 kg/m³. Ezt minden gazdálkodó azonnal érzi, amikor az erdőművi beszállításának atrocitona értékét visszaváltja a kitermelt m³-re.

Ne menjünk el a vágásokról

mellett sem. Az akác vágáskorra ~36 év, a szürke nyaré 45-60 év. Csak azonos korfokok hasonlíthatók össze! Egy fajjal termőhelytől függő mennyiségi és minőségi teljesítése mellett a pénzügyi értékelések legfontosabb mutatója a vágásforduló hossza. Az erdőgazdálkodás is igényel ráfordításokat, amelyekkel az erdei termőhely természeti járadékához hozzájuthatunk. A két összehasonlítandó fajjal vágáskori eltérése mindenképpen az akác javára billenti a mérleget, mennyiségi mutatói mellett a magasabb érték teremthetése sem vitatható, ráadásul jóval rövidebb idő alatt. A két fajjal sarjzatátóss felújítási, erdőnevelési költségei között sincs igazán számottevő különbség. Az a baj a szürke nyárral, hogy alacsony fajlagos értékű erdőművi biomassza és a kis tételű raklapon kívül másra nem hasznosítható. Nem vitatom, hogy a maga módján szép. De hasznos is?

Ne higgyük el, hogy a gyenge termőhelyen az erdőfenntartás nem igényel hosszú szakaszokon ráfordítást, mert ez csak a szűkített önköltségekre igaz. Az üzemirányítás évenkénti 12-15 000 Ft/ha költsége (ebben még nincs benne az igazgatásra jutó társadalmi ráfordítás - erdőtervezés, erdőfelügyelet) a legtöbb fajjal V-VI. fatermési osztályában vesztéssé teszi az erdőgazdálkodást. Az egykor K-2-4 finanszírozású gazdasági küszöb alatti erdők fenntartása közügy, de egyben tény is.

Meglepődve hallgattam a konferencián a rendre felbukkanó „akáctemető” kifejezést. Miután részletesen elemeztem és az első bekezdésben idézett helyen és időben publikáltam is, fenntartom azt az állítást, hogy az akác biztonságos egyetlen olyan fajunk, aminek nincs gazdasági küszöbérték alatti állománya, a vele való gazdálkodás normál vágásokkor és szükséges ráfordítások

Az akác mindenütt legalább elegendő

mellett minden termőhelyen eredményez, még ha néha szerény tételben is, hozamot!

Át kell gondolni az Országos Erdőállomány Adattár megbízhatóságát is. A körzeti erdőtervezés során az akác és szürke nyár állományainak igen csekély részét mérjük meg a fakészlet oldaláról. A szögszámilós mintavételes eljárással az állományok kevesebb, mint 10%-át vesszük fel (értéktelen faállományok, gyenge termőhelyek, cserjeszintek és főképp a megfogycsozott erdőtervezői létszám miatt). Marad tehát a fatermelési tábla.

Mérvadónak tekinthető *Rédei* 1991-ben publikált fatermelési táblája, amely főképp a legvitatottabb hozamú alföldi szürke nyárasok felmérésén alapult. Abban az etalonként tekintett akáccal történő összehasonlíthatóság érdekében a 35 éves kor néhány mutatóját vizsgáltam. Viszonyítottam *Palotás-Szodfridt* 1971-ben közzétett országos adatbázisú szürke nyár táblájával. Azonos termőhelyen nemegyszer 1,5-3-szoros eltéréseket észleltem.

Remélhetőleg előremutató javaslatok:

- mérvadó, nyilvános és kellően publikált kutatások elindítása;
- a statisztikai alapok tekintetében bázisnak tekintett Országos Erdőáll-

mány Adattár felülvizsgálata az FNM-hálózat eredményei alapján az akác és szürke nyár fajokra;

- közgazdasági elemzések a költségek, hozamok, hasznosíthatóság és eredmény tekintetében a két alternatív fajra;
- az ökológiai értékek pénzügyi mutatóinak kidolgozása;
- az akác és szürke nyár termőhelyi igényének, vagy inkább tűrésének felülvizsgálata;
- az intenzíven kezelt akácültetvények természetstechnológiájának kidolgozása, gazdasági elemzése;
- az akác talajjutságának elemzése (valós-e a jelenség, és ha igen, mik az ok-okozati összefüggései?);
- az erdőtervezés szemléletváltásának megalapozása, az erdőrésztel szintű beavatkozásokkal (fafajcserével) szemben az erdőtümbökben való gondolkodás kialakítása;
- a 200 m-es tiltó határ megalapozottságának vizsgálata (Evt. 45 § (1));
- az akácok és nemes nyárasok jogszabályi megítélésének felülvizsgálata (erdő státusz?);
- a szükségesnek ítélt akác átalakítások helyének, módjának és pénzügyi forrásainak kidolgozása, elemzése;
- a magánerdőkben a szerkezet-átalakítás forrásainak megteremtése, be-

leértve a talajértécsökkenés egyösszegű kártalanításával;

- az állami erdőgazdálkodók lehetséges szerepvállalása a magánszektor átalakítási tevékenységében (szaknácásadás, végrehajtás, időleges bérletek stb.);
- a többszörösen sarjaztatott akácok mageredetűvé alakításának lehetőségei és korlátai, a folyamat elemzése;
- a lecserelt akácok pótlására és az aránytalan közösségi támogatásokat igénylő gazdasági küszöb alatti szántóterületeken intenzív akácültetvények létesítési lehetőségeinek vizsgálata.

Nyilván senki sem gondolkodik végletekben. Nem szabad kritika nélkül háborút hirdetni az akác ellen az utolsó szálig és nem szabad a fajjal elöretörését bizonyos helyeken és körülmények között kritika nélkül elfogadni. Mindig van középút, legkisebb közös többszörös, de annak megtalálásához dolgozni kell, mégpedig közösen, az összes, ma még lövészárokban álló szereplőnek.

A címben feltett kérdésre tehát a válaszom az, hogy Ferenc József császár, egyben Magyarország apostoli királya is jobban tette volna, ha kételkedik, mint kijelent a hadüzenet előtt. Ideje most a békés építkezésnek és nem a háborúnak van!

Fotók: **Nagy Imre**

INTERFORST 2014 a siker útján

Kettő hónap múlva nyitja meg kapuit az INTERFORST 2014 erdészeti szakmai kiállítás és vásár Münchenben. A kulcsfontosságúnak számító szakmai eseményre július 16. és 20. között kerül sor.

A kiállítóknak több mint 30 %-a külföldi. Az Európát nagy számban képviselők mellett a világ más részeiből is jönnek kiállítók, többek között Kínából, Indiából, Kanadából és az USA-ból. Törökország először küld képviselőt. A nemzetközi kiállítók közül a legnagyobb számban Ausztriából, Olaszországból, Svédországból és Finnországból lesznek jelen, őket követi Dánia, Észtország, Franciaország, Lettország, Luxemburg, Hollandia, Lengyelország, Svájc, Szlovénia és a Cseh Köztársaság.

Az INTERFORST 2014 közel 450 kiállítójának repertoárjában az erdőgazdálkodás hagyományos területei mellett az elektronikus adatfeldolgozás, az információ-menedzsment és a telekommunikáció is kiemelten szerepel. Emellett a munkavédelem és munkaegészségügy is jelentős részt foglal el a programokban.

Az idei kiállítás területe 5%-kal nagyobb, mint 2010-ben, ami első sorban a nagy cégek megnövekedett igényeinek köszönhető. A kiállítási terület növekedése az ipari országok optimizmusára utal. *Ralf Dreeke*, a Tanácsadó testület elnöke elmondta, hogy a legutóbbi kiál-

lításához hasonlóan a mostani is lökést adhat a kisebb volumenű erdőgazdálkodók előrelépéséhez azzal, hogy számukra is korszerű megoldásokat kínál.

A kiállítás mellett most is lesznek szakmai programok. A konferenciák és fórumok lehetőséget nyújtanak új ismeretek megszerzésére, valamint szakmai tapasztalatcserére mind a gazdálkodás, mind pedig az üzlet, tudomány és politika területén. A szakmai konferencia két részből áll. Délelőtt tudományos program lesz, délután elsősorban gyakorlati témák kerülnek sorra. A látogatókat is bevonják a szakmai vitákba. Neves szakértők Németországból és más országokból összesen 36 előadást tartanak. Az előadások túlnyomó része a tartamos és erőforrás-hatékony fahasznosítással, a faenergiával kapcsolatos erdészeti technológiák fejlődési irányával, stratégiákkal és piaccal foglalkozik. Ugyancsak terítékre kerülnek a munkavédelemmel, valamint az erdőgazdaságok közgazdasági helyzetével kapcsolatos kérdések is.

Részletes információ a kiállításról és a csatlakozó programokról: www.interforst.de.

A csatlakozó programokról: www.interforst.com/program

Forrás: **INTERFORST**
Fordította és szerkesztette: **Gerely Ferenc**

Az Erdészeti Lapok az INTERFORST 2014 nemzetközi erdészeti szakkiállítás kiemelt hazai szakmai médiaképviselője.